

Lélekutazás

In memoriam – Gaál István*

Egyszer azt mondta: „Minden filmem úgy készítem, ahogy a sienai kismesterek a képeiket festették, akik művészek voltak, ugyanakkor kézművesek is a szó nemes értelmében. Maguk keresték a földpátot, vagyis a színeket, maguk vágták a táblát, amelyre elképzelésüket festették, maguk fűrészelték a keretet is. Ugyanígy írom a forgatókönyvet, rendezek, majd vágó nélkül, saját kezűleg állítom össze a filmemet, vagyis három ízben szűröm át az elképzelést magamon. Olykor magam is fényképezem őket. Ugyanakkor nem tartom magam se forgatókönyvírónak, se rendezőnek, se vágónak, se operatőrnek. Egyszerűen képírónak tekintem magam, vagy ha úgy tetszik képírástudónak.” – Tömör, összegző megállapítás ez az önvallomás; de

tegyük hozzá, tanít is. Egy világhírű szakember „leereszkedik” a gyerekek közé...

– *Ez a pásztói jelenlét a Mikszáth Gimnáziumban – azon túl, hogy a filmről, filmesztétikáról, filmkészítésről van szó a diákokkal – mit jelent egy ismert filmrendező életében? Elég sokat utazik. Most is volt egy olaszországi előadássorozta Velencében, mégis, amikor ideje engedi, visszatér Pásztóra. Mit keres...?*

– Tulajdonképpen nem keresek semmit sem, hanem úgy érzem, hogy a felgyülemlett feltételes reflexeimet – meg aztán kiegészítve a saját tapasztalataim összegzésével – át tudom adni az embereknek. Amiből esetleg haszonra tehetnek szert; én pedig hasznossá tehetem magamat. A koromnál fogva nemigen tudok elképzelni olyan lehetőséget, hogy ebben az országban játékfilmet tudjak készíteni, mert iszonyatos, olykor megalázó procedúrák alá vetik az embert, amihez nekem sem időm, sem kedvem

* Gaál István [1933. augusztus 25. (Salgótarján) – 2007. szeptember 25. (Budapest)]

Tudjuk, a halál nesztelenül közelít; mégis megdöbbsentünk, amikor néhány hónappal az alábbi beszélgetést követően arról kaptuk a szomorú hírt, hogy Gaál István életének 75. évében, súlyos betegség után elhunyt. Ez a beszélgetés még a nyáron, júniusban készült, egy ragyogó napsütéses délelőttön, a pásztói Mikszáth Gimnázium udvarán. A gyermekzsivaj, a hangszórókból dübörgő zenebona ellenére sikerült a felvétel. Terveztük, hogy az ősszel folytatjuk..., ám 2007. szeptember 25-én, kedden elragadta a halál. Temetése 2007. október 10-én, szerdán tizenkét órakor volt a Farkasréti temetőben.

nincsen. Tehát, ha én azt mondom, hogy a római filmfőiskolán tartottam rendezői kurzust vagy az indiai Pune-ban a filmrendező gyerekeknek vagy – mint most – Velencében a Ca'Foscari Egyetemen, az nekem pontosan olyan jellegű élmény- vagy tapasztalatátadás, mint ezeknek a sokkal fiatalabb pásztói gyerekeknek. Mert biztos vagyok benne, hogy az, amit az ember lead egy óra vagy másfél óra alatt – különböző rajzokkal, ábrákkal megsegítve –, mint egy horog, beakad egy pár agyba. Ez alapján el tud indulni a saját ösvényén. Hiszen a *Védák*ban le van írva: a tanító és a könyvek, azok tulajdonképpen a szekér, amin a tanuló halad és utazik. De egyszer ez a szekér megáll, s akkor le kell szállni róla, és egyéneként, egyedi ösvényen kell tovább folytatni az utat. Ennek a segítése ez. Ennyi.

– *Következésképpen az útkeresést, az eligazodást segíti.*

– Tehát egy lehetőség arra, hogy viszonyítási pontot kapjanak, amin Ők természetesen a saját vérmérsékletük, kultúrájuk, felkészültségük révén aztán el tudnak indulni.

– *Az eligazodást jelentő pontok keresésében szintén szerepet játszott vagy játszik Pásztó és Salgótarján. Ez a visszatérés Pásztóra szintén jelent valamit...*

– Hát én nem térek vissza, hanem én mindig itt voltam.

– *Így a szellemi jelenlét folyamatos.*

– Természetesen. Nem beszélve a Mátrának, meg a Cserhátnak a mágiája, deleje is folyamatos, természetszerű, de a Karancsé is. Hisz' a gyerekkorom eme két helység között telt nyaranta. Mondjuk, a tarjáni élmények nem annyira sokasodtak, mint a pásztóiak; de azt mondhatom, értékben mind a kettő ekvivalens egymással.

– *A salgótarjáni élmények is visszatérnek. Legutóbb a Bartók-filmben, annak borítóján, a Dolinka fenyőfáinak jellegzetes gyökerei...*

– Egyébként öt éves voltam, amikor Lili nagynéném elvitt engem a Dolinkába – magyarul Völgyecskebe – játszani, ahol a telepese munkások a gyerekeiknek kitűnő játszóteret készítettek a SESE-pálya fölött. Ami annak idején – még éltiben – az ország legszebb futballpályája volt. Hát most, ma már siralmas ránézni – hogy ott mi van.

– *Lassan visszafoglalja a pályát a természet.*

– De én emlékszem erre a horhosra, az iszonyatos viharok, a lezúduló záporok vízmosta árkaiban látható mezítelen fenyőgyökerekre. Mondottam is a nagynénimnek, hogy be kellene ezeket takarni, mert biztos megfáznak... És aztán – nem tudom hány esztendő után; már nem is merek utána számolni; tán öt éves voltam akkor; majdnem hetven év elteltével – egyszer csak szükség volt arra, hogy egy emblémám legyen. És természetszerűleg mi ugrik be ilyenkor az embernek...: ez az öt éves kori emlék. Gondoltam, nézzük meg, hátha megvannak még azok a gyerekkori fenyőgyökerek.

– *A gyerekkor emlékképei.*

– Így van, persze. Salgótarján a szülővárosom, ahol zömmel telepese munkások éltek, akik közé az én őseim is tartoztak. Később Pásztóra költöztünk, az lett a falum... Ha az ember egy faluban él, akkor az iskolaévet természetszerűleg itt tölti. Tehát időtartamban is sokkal többet, azon kívül élményben is sokkal többet kaptam, mint amikor egy hónapra elmentem a nagymamához Salgótarjánba. Bár ott is nyitott szemmel jártam, és rengeteg mindent behabzsoltam. Azt mondhatnám, hogy itt, különösen a második szomszédék, *Bajnóczyék* révén, ahol én szinte az ötödik gyerek voltam, ott tanultam sok mindent a mezőgazdaságról; meg az én

kazánkovács nagyapám, meg a bányász nagyapám, meg az ő kapcsolataik révén rengeteget a munkásságról, amely akkor természetesen szakszervezetbe tömörült. Manapság már nincsen munkásosztály.

– *A gyermekkor élményei néha váratlanul vissza-visszatérnek; talán keresi is az ember. Említette, hogy amikor Velencét fényképezte, felderengett a Mátra, a Karancs sziluettje is.*

– Tulajdonképpen én ezt egy novellában fejtettem ki. Egy csodálatos éjszakát töltöttem Velencében és akkor jöttek be ezek a kevert emlékek.

– *Az emlékek elkísérik, kísérik az embert, az alkotót is. Franciaország fővárosa is megkísértette, megszületett a Párizsi leltár című film – de mi az apropója?*

– Szerettem ezt a várost egyébként, s miután egy camcorder birtokosa vagyok, ezért úgy határoztam, hogy Róma után (1995-ben készítettem el az egy órás filmet [Római szonáta]) ezt a másik általam szeretett várost is megörökítem a saját szemzőgömből. Tulajdonképpen egy kamerával fotografáltam végig.

– *Milyen típusú kamerával dolgozott?*

– Ez egy Sony. Most már a negyedik családtagját vallom magaménak, de anakidején – *Sára Sándor* barátomtól, aki a Duna Tévének akkor a vezetője volt – kölcsön kaptam egy első generációs eszközt, ezzel tudtam fotografálni, illetőleg a filmet csinálni. De ez is szakaszonként készült, mert egyszerre ez az egyszemélyes filmkészítés nem megy. Inkább azt mondhatnám, ezek kiegészítő dolgok; nem azt mondom, hogy szurrogátumok, tehát nem pótlások. Semmiféle – ilyen – lélektani visszaidézés nincsen, hanem egyszerűen ott volt több mint negyven esztendeje az első játékfilmemnek a [Sodrásban] világpremierje, díszbemutatója, és nagyon megszerettem azt a várost. Nem beszélve arról, hogy a városoknak a mintaképe lehet Európában a tisztaságát, a rendjét, a közlekedését illetően stb. Ez egy hallatlan kulturális város. Nagyon szívesen látogattam el az általam igen szeretett helyszínekre.

– *És ugye ott van még Róma.*

– Ha azt mondom, hogy második hazám Olaszország, akkor Rómát is természetesen úgy kezelem. Ebben a fővárosban, ahol két évet éltem, ismerek szinte minden zugot, de Párizst is bejártam annak idején a magam lábán, meg aztán gépkocsival vittek a barátaim, és mindig jól kinyitott szemmel mászkáltam. Egyébként éppen a *Sodrásban* bemutatóján [1964. február 5-én került a közönség elé] volt az, amikor *Henri Langlois*, a *Cinematheque* (az ottani filmmúzeum) alapító-igazgatója ezt a – számomra mindenképpen – megtisztelő gesztus cselekedte. Egy nagyon jó – a szó nemesebbik értelmében – üzleti fogással felkérte a francia Nouvelle Vague tagjait, hogy bennünket, a magyar nouvelle-k tagjait mutassák be. Miután én – a *Sodrásban* című első nagy játékfilmem mellett – nagykövete voltam a kollégáim kisfilmjeinek, a Balázs Béla Stúdió alkotóinak is. Minden este más nouvelle-k vezettek be a távoli országban élő kollégák munkáit. Mellettem kiállva: *Jacques Rivette*, *Eric Rohmer*, *Agnès Varda*, *Claude Chabrol*. Ez a gárda azóta is filmtörténeti jelenség. Szóval, akkor ezekkel az emberekkel panaszkodtunk egymásnak, hogy: „Úristen! Csak eljönne már egyszer az az idő, amikor kamera-töltőtollat vehetnénk elő a zsebünkől és különböző képi jegyzeteket tehetnénk egymás mellé”. Hát ez a bizonyos vágy akkor – mert gondolkozzunk egy kicsit, egy *Debie Super-Parvo*-val, amikor műtermen belül forgattunk, mert hangos filmet kellett készítenünk, az hetven kilós volt – fickándozásra nem adott lehetőséget. De eljött ennek az ideje is,

amiről ábrándoztunk. Itt van a lehetőség arra, hogy az ember digitálisan rögzítsen képet, hangot egyszerre. Ez egy hallatlan fontos dolog.

Amikor 2001-ben Indiában, Trivandruban [az Indiai-óceán partján fekvő állam; fővárosa Kerala] voltam, mint az ottani nemzetközi filmfesztivál zsűri elnöke, akkor mindig megkértem a sofőrt, hogy egy órával korábban jöjjön értem, és menjünk ki a tengerpartra. Kivágtattunk. Felvettem egy sereg jelenetet a halászokkal. Jó pár dollárért persze sikerült négy embert találni, akik gyönyörűen elénekelték a tenger istennőjéhez szóló fohászt. Muszlimok, hinduk, keresztények, mind tudják ezt az évezredes dallamot. Az ottani tevékenységből [Keralai mozaikok címmel] össze is állítottam egy huszonhat perces filmet. De még egyszer mondom, nem tekintem a játékfilmet egyedüli üdvöztető meghatározónak.

– *Filmjegyzetek, vázlatok – tulajdonképpen ezek is lehetnek önálló alkotások?*

– A skiccek, a vázlatok olykor sokkal többet jelentenek egy művész életében, mint maga az a valami... Nos, én nem vagyok arról híres, hogy az örökkévalóságba akarok belapátolni, mert *Bartóknak* nagyon odafigyeltem arra a mondására, mikor a *Gyökerek* című filmet forgattam Béla bácsi életéről: „az én zeném legfeljebb tízezer esztendeig fog létezni”. – Akkor mi, celluloid-huszárok, mit ugrálunk?

– *Az anyag mulandósága... Egyszer le is írta: „Magamban nagyon keserű vagyok, látván színes filmjeim állapotát, hogy falja fel egyre inkább a színrák.”*

– Erről van szó. Az én felelősségem, hogy tisztességesen komponáljam meg a képeimet; az, hogy vállaljam a felelősséget ennek az egymás utáni narrációjáért, tehát az elmeséléiséért. Ezért bármikor felelősséget tudok vállalni. Azt mondhatom, boldogsággal is, hogy a *Sodrásbanról* ma – amikor a film már negyvenhárom esztendő – azt mondják: ez a film nem csak vetíthető, hanem élvezhető is. Hát akkor mi bajom van nekem...

– *A filmeket nézve nem derül ki, de egy „tanítványától”, Shah Timortól tudom: nem állványról, hanem kézből készültek a beállítások. Már-már hihetetlen szakmai bravúr.*

– Nem lehet másképpen, mert jön a rendőr és elviszi a gépet. Ez persze nálunk is így van. Ha valamelyik külföldi társaság forgat, akkor természetesen tudják azt, hogy ez nagy profittal fog majd mindenféleképpen eltávozni a helyszínről, ezért megsarcolják azzal, hogy helyszíni forgatási engedélyt kell kérni.

– *Ezért jó a camcorder kamera, mert „elfér a tenyerében”... Az, aki észreveszi, arra gondolhat, ez ott egy filmezgető turista.*

– Pontosan.

– *Amennyiben...?*

– Ezek a filmek két fillérből készültek. Nekem nincs olyan anyagi háttér...; hanem amikor időm volt, oda mentem, és akkor hirtelen lencsevégre kaptam (hogy ezt a közhelyet említsem) azt az eseményt, ami a „lábam elé gurult”... De hogyha valamit már kérek, akkor forgatókönyv kell, jelezni kell, ki lesz ott, hány személy; rendőrségi biztosítás kell stb.

– *Mint turista készíti el a filmjeit; beleolvad a környezetbe.*

– Hát ez az. Amikor a *Bartók-filmemhez* New York-ban az Empire State Building-re kellett felmennem, látták a kezemben a kamerát és rákérdeztek – „Az engedély hol van?” –, mondtam, hogy amatőr vagyok.

– *Megint kitalált valamit...*

– Már eléggé kifejlesztettem magamban azt a technikát, hogy lehetőleg ne remegjen bele a kezem. Ez kontaktusban van a légzéssel; tehát, hogy veszem be a

levegőt, mennyit szívok be, mennyit engedek ki, ott megtartom, akkor nyomom meg a felvételi gombot.

– *Ezt ki kellett kísérletezni vagy érezni kell?*

– Az sem mindegy, hogy egyáltalán mihez támaszkodom. Mondok egy példát. Most, hogy Velencében voltam és a Szent György-szigeten laktam – a volt Bencés kolostornak az átalakított szárnyában, ahonnan jött, mint perjel a mi Szent Gellért püspökünk –, az egyik reggel öt húszkor fogtam a gépet és átstartoltam az első motoscafo-val [motorcsónak-taxival] a Szent Márk térre. Akkor ott nem volt más lehetőség, egy lámpaoszlopnak szorítottam a gépet és – ahogy a mi szakmánkban mondják – csőre koppintottam, azaz a zoom legmélyebb pontját húztam előre a gépen, ami a leghosszabb gyújtávú lehetőség. Kézből ezt nem tartja meg senki a földkerekségen. Tehát – rafinált módon – neki kell támasztani a lámpavasnak és addig tartani ott rezzenés nélkül, amíg a két *Mór* hat órákor üti a harangot. Miért mentem hat órákor, amikor tizenkettőkor is elmehettem volna? Tizenkettőkor tele van már a tér, hemzsegek a különböző nyelvek, mint hogyha *Bábelben* tényleg összezavarták volna... De nekem az a kristálytisza ütés kellett. Ezért kellett hatkor odamennem.

– *Mert kellett az a tiszta hang.*

– Persze; az ember lassanként a gyakorlatból egyre inkább kialakítja a saját technikáját.

– *Ezek a tiszta képek a párizsi film éjszakai, korahajnali felvételein is megfigyelhetők; minden őszinte és szép.*

– Az egyik barátom felesége azt mondta: István, azért köszönjük neked külön ezt a filmet, mert mi Párizst ilyenek nem látjuk soha, nem kelünk fel ilyen korán.

– *Miként éli meg egy világhírű művész, hogy szülővárosa hűtlen hozzá?*

– Milyen értelemben?

– *Salgótarjában, a szülővárosában nem látni, nincs jelen úgy, mint Pásztón.*

– Hát, ennek az eldöntése nem az én feladatomban. Erre nem figyelek oda. Nem foglalkozom azzal, hogy mennyire vagyok számon tartva.

– *Feljegyzéseiben gyakorta emlegeti Salgótarját. De hívásokat nem ad a szülőváros.*

– Érzelmileg szempontból ez egy mellékes tényező. Érzelmileg szempontból nekem nincs semmi gondom sem a szülővárossal, sem Pásztóval; de megvallom őszintén, az említett fővárosokkal, meg New Yorkkal sem. Ha engem ennek a Glóbusnak bármelyik pontján letesznek, otthon vagyok. Körülnézek, és tudom azt, hogy mit kell cselekednem.

– *Tehát a művész alkotásaival is jelen van, érzelmileg kötődik.*

– Persze, hát ez természetes dolog. Ha az eddigi tanulmányaimat sűrítésem egy képbe – ha van ilyen egyáltalán –, akkor a képzettségemet, a stílusomat... – ha egyáltalán ez is létezik – belefogalmaznám. Szóval ezek mind olyan dolgok, hogyha a kép ott van, akkor azt meg kell fogalmazni. És azt csak tisztán, kristálytisztán, becsületesen szabad.

– *Tervek?*

– Tervek mindig vannak, de babonából az ember általában nem beszél róla, mert nincs értelme.

Gaál István nem beszélt róla, de tudjuk, voltak tervei, egy új film forgatására készült, fejében kész forgatókönyvvel ment el – de talán leírta a vázlatát... Hisz' tudjuk,

íróként is kiállta a próbát. Rendhagyó jegyzeteiből [Hindusztáni kalandozásairól szóló írásából] ismert, hogy épp' Indiában tanított, amikor egy faxból értesült bátyja [György] haláláról:

„[...]

– Végtagjaimból kifut minden erő. Térdkalácsaim a földön koppannak.

»mire annak kedves szíve s a térde elernyed«

Ez hát az a sokat olvasott érzés! [...]

Előveszem a Kalpanától kapott könyvet. A 12. oldalon nyílik ki, ahol a szerző Milarepát idézi:

»My religion is to live – and – die – without regret.«

Eszembe jut, az operációm után – miután odaátról visszarángattak – velem volt, mint mindig, Epiktétosz kis könyve. Soha nem feledem el, hogy ugyanígy találomra kinyitottam, és a 21. pont »jelentkezett«:

»A halál, a száműzetés, és minden a világon, ami irtózatossá látszik, minden nap szemeid előtt lebegjen. Leginkább azonban a halál. Sohasem fogsz akkor közös dolgokra gondolni, és nem is fogsz túlságosan vágyakozni valamire.«

A mi »nyugati« kultúránkból hiányzik a halált nyugodtan váró méltóság. Mi arra vagyunk nevelve, hogy ideátra teperjünk. Noha lapítva, belül, mindenki tudja, hogy egy gombostűt se tud átvinni odaára.

Nem arról van szó, hogy ezek a bölcs sugallatok arra kényszerítenének bennünket, hogy állandóan arra gondoljunk, hogy ma este vagy holnap jön értünk a kaszás (esetleg Damaszkuszba). De ha egyszer eljön, márpedig így lesz, akkor viselkedjünk méltón az átmenethez. Hiszen e földi életünkben ehhez a végponthoz viszonyíthatunk mindent. Ez a legnagyobb dráma.

Hozzák az ételt. Az indiai vegetáriánus tálát kértem és kapom. Elfogyasztom. Hívom a légikisasszonyt, és kérek két scotchot. Kettőt. A kék bociszemű teremtés értetlenül néz a tálcamra, majd rám. De azért hozza. Szép lassan, köröztetve a jégkockákat a pohár belső falán, kortyolgatom az italt, melyet már évek óta nem iszom. De most, érzem, szükségem van rá. És azt is, hogy végigáramlik tagjaimon, és kellemesen zsibbaszt. Előveszem a plédet, betakarózom, és a halál édestestvérének karjai közé fúrom a fejem.

Álmomban egy fecni papírra pár sort írok, s beleteszem a személyi igazolványomba. A szöveg ez:

»Megtiltom, hogy boncoljanak. E földi halálom oka nem más, mint hogy éltem.« – írta Gaál István a hindusztáni feljegyzésében, a halált nyugodtan váró méltósággal. Érezte, „eljön, márpedig így lesz...” – jön a kaszás.

Gaál István a *Változatok Rómára* című fotókiállítás megnyitóján (Pásztó, 2007. március 19.)

Élete kronológiája

1933. augusztus 25-én Salgótarjánban, a Bányakórházban született. Még ebben az évben Szécsénybe költöznek.
- 1934-től Pásztón laknak. Itt jár elemibe és polgáriba.
1947. Szolnokra helyezik át az apját, a család is vele költözik. Szegedre jár az állami műszaki középiskolába, itt érettségizik.
1953. július 20-án felveszik a Színház és Filmművészeti Főiskolára, filmrendező szakra.
1957. Elkészül a *Pályamunkások* című vizsgafilmje.
1958. A *Pályamunkások* díjat nyer a bécsi VIT-en.
1959. Első ösztöndíja a Centro Sperimentale Cinematograficán, Rómában.
1962. A *Cigányok* forgatása, mely a következő évben fődíjat nyer a IV. Magyar Rövidfilm-szemlén, és Bronz Galamb különdíjat a lipcsei *Dokumentumfilm Fesztiválon*.
1963. Az *Oda-vissza* (BBS) SZOT díjat kap. Átkerül a játékfilmeket készítő Hunnia Filmgyárba, a későbbi Budapest Filmstúdióhoz.
1964. A *Sodrásban* Karlovy Vary-ban fődíjat kap, a Magyar Filmkritikusok díját is elnyeri. A filmet bemutatják Párizsban és Helsinkiben is. Közreműködik Sára Sándor, Gyöngyössi Imre és Huszárik Zoltán filmjeiben.
1965. A *Zöldár* forgatása. Filmjeit vetítik Amszterdamban, Athénben és Koppenhágában.
- 1969-ben Balázs Béla díjat kap.
1970. Bemutatják a *Magasiskola* című filmjét, mely a *Cannes-i Filmfesztiválon* a zsűri díját kapja. Filmjeit vetítik a Museum of Modern Art-ban New Yorkban, Berlinben, Montreálban, Chicagóban, Marseille-ben, Lyonban, Brestben, Milánóban, Nottinghamban, Londonban, Stockholmban, Göteborgban, Koppenhágában.
1971. Forgatja a *Holt vidék* című filmjét. Töröcsik Mari, a film női főszereplője a legjobb női alakítás díját nyeri Karlovy Vary-ban. A *Cannes-i Filmfesztivál* zsűritagjának hívják meg. Franciaországban több helyen, Genfben, Madridban, Varsóban vetítik filmjeit.
1973. *Bartók: Az éjszaka zenéje* című filmjét rendezi.
1974. Az International Film Guide az 1974-es év rendezői közé választja, s egy méltatást is közöl róla.
1977. *Legato* című filmjét forgatja.
1978. A *Legato* elnyeri a *Taorminai Filmfesztiválon* a zsűri különdíját.
- 1978-79. között a római filmfőiskola (A Centro Sperimentale Cinematografica) docenseként filmrendezői kurzust tart. A második évben még a felvételi bizottságban is szerepet kap.
1979. Elkészíti a *Cserepek* című filmjét. Varsóban retrospektív vetítéssorozata zajlik. Ennek kapcsán félórás portréfilmet is forgatnak róla.
1980. Az indiai Bangalore-ban rendeznek az életművéből vetítést. Innen hazatérve kezd hozzá a *Haláltánc* című filmjének forgatásához, amit a Magyar Televízió számára készít. Filmjeinek retrospektív válogatását vetítik San Remo-ban.
- 1981-től a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze.
1985. Az *Orfeusz és Euridiké* forgatása, a következő év januárjában a bemutatója.
1989. Sántha Ferenc regényéből televíziós játékfilmet rendez *Az éjszaka* címen.
1990. Fotókiállítás és retrospektív vetítése van a Múcsarnokban, Budapesten. Ugyanezt bemutatják a Római Magyar Akadémián is.
- 1991-ben Kossuth-díjat kap.
- 1994-ben kitüntetik a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével (polgári tagozat).
1995. *Római szonáta* címen forgat filmet.

- 1996-tól néhány éven keresztül nagyon intenzíven foglalkoztatja Bartók élete, életműve, melynek eredménye egy, az indulásakor még kétszer hetvenöt percesre tervezett film lett, mely a későbbiekben háromszor hatvan percesre változott. 2000-re készül el *Gyökerek* címen.
1999. Az Olasz Köztársasági Érdemrend lovagi fokozatával tüntetik ki. Neki ítélik a 30. *Magyar Filmszemle* életműdíját is.
2000. Elkészül a *Gyökerek*. Megjelenik Zalán Vince könyve *Gaál István krónikája* címen az Osiris Kiadónál. Nógrád Megye Díszpolgára.
2003. Magyar Örökség-díj. Pásztó Díszpolgára.
2004. A *Rendhagyó párizsi leltár* bemutatója. A film forgatókönyvírója, rendezője, operatőre Gaál István.
2005. *Keralai mozaikok* címen mutatja be indiai filmjét a Duna Televízió. A Magyar Mozgóképmestere.
2006. *Változatok Rómára* – a Közép-európai Kulturális Intézetben, Budapesten rendezett kiállításának a címe.
2007. *Képességek. Gaál István fotói* – a Magyar Fotográfiai Múzeum először mutatja be a teljes fotós-életmű válogatott darabjait. Szerepel a Prima Primissima Díj magyar színház- és filmművészet kategóriájának jelöltjei között.

Gaál István Nógrády Andor és Huberné Bognár Edit társaságában
(Pásztó, 2007. március 19.)